

Полтавський полковник Федір Іванович Жученко (попереднє подання)

Відомості про одного з найбільш відомих полковників Полтавського полку XVII ст. Федора Івановича Жученка, активного учасника боротьби за незалежність України від Москви, прихильника політики гетьманів Івана Виговського та Юрія Хмельницького.

Ключові слова: Жученко Федір Іванович, Полтавський полк, полковник, гетьман, універсал, історія.

Серед багатьох визначних особистостей, котрі очолювали Полтавський козацький полк протягом усього часу його існування, маємо досить багато відомих осіб, які відігравали значну роль в українській історії. З-поміж цих імен чи не найбільш колоритною фігурою виступає полковник Полтавського полку Федір Іванович Жученко.

Жученко Федір Іванович (р.н. невід. – не ран. 3 серпня 1709 р.) – полтавський полковник у 1659–1661, 1670–1672, 1679–1680, 1686–1687, 1687–1689, 1689–1691 рр. [8, с. 63]. В українській історії відомий як противник промосковської політики.

Уперше згадується в Реєстрі 1649 р. [10, с. 411] як козак Першої (Петрашової) Полтавської Полкової сотні. У липні 1659 р., після того, як Кирик Пушкар, був зміщений полтавцями за підтримку І. Виговського, обраний полтавським полковником. Він був прихильником гетьмана Юрія Хмельницького, підтримував політику останнього, спрямовану на замирення з польським королівським урядом Яна II Казимира (Чуднівський договір) [4, с. 178]. На відміну від інших полковників Лівобережної України, восени 1660 – весною 1661 рр. не визнавав владу царя Олексія Михайловича та відмовився брати участь в обранні на гетьманство Я. Сомка, залишаючись вірним Ю. Хмельницькому [9, с. 140]. У результаті в травні 1661 р. був зміщений із полковництва та вимушений разом з Ю. Хмельницьким перейти на Правобережжя до Польських володінь, хоча невдовзі, отримавши прощення своїх

«провин», повернувся до Полтави [5, с. 354]. У 1665 р. – товариш полку Полтавського, в 1669 р. – військовий товариш на уряді полтавському. 15 травня 1670 р. вдруге значиться як полковник полтавський [5, с. 354].

Будучи прихильником гетьмана Д. Многогрішного, влітку 1672 р. в містечку Нові Санжари заарештовує й відправляє до Батурина іншого кандидата на гетьманську булаву – кошового І. Сірка [4, с. 178]. Через прихильність до Д. Многогрішного удругій половині 1672 р. вдруге втрачає полковництво [7, с. 126]. У 1676 р. згадується як значний військовий товариш. Утретє полковницький уряд займає в 1679–1680 рр. [5, с. 354].

Друга половина XVII ст. відома в історії України як «Руїна». Славною її сторінкою стала оборона Чигирина, коли 120-тисячна українсько-російська армія стримувала 200-тисячне турецько-татарське військо. Протягом місяця тривала жорстока облога, і хоча українсько-російські війська змушені були залишити місто, турецько-татарська армія настільки виснажилась, що, зруйнувавши Чигирин, полишила Україну. Під час цієї облоги серед багатьох козацьких очільників відзначився й Ф. І. Жученко, якого було тяжко поранено [4, с. 178; 5, с. 354; 7, с. 126]. У 1682 р., уже не будучи полковником, він бере участь у розмежуванні земель між містами «великоросійськими» та «малоросійськими» [2, с. 286].

Короткочасно займав полковницький уряд (учетверте) в 1686–1687 рр. [5, с. 354]. Вп'яте отримав полковницький пернач на Коломацькій раді в 1687 р., протримавши його до 1689 р. і знову втративши. Проте Ф. І. Жученко повернув його (вшосте) того ж року. Остаточо втратив полковницький уряд у 1691 р. [4, с. 178]. У цей час Ф. І. Жученко брав участь у Кримських походах 1687 та 1689 рр. [4, с. 178; 5, с. 354]. Відомий також лист полковника до гетьмана І. Мазепи, датований 9 лютого 1688 р., в якому він повідомляв останнього про наміри кримського хана вчинити напад на Україну [6, с. 432].

Разом із делегацією української старшини, очолюваною гетьманом І. Мазепою, в 1689 р. їде до Москви, де разом із усіма складає присягу на вірність царю Петру [5, с. 354; 7, с. 126–127].

Із часу свого переселення на Полтавщину, в 1641 р., Жученки володіли селом Жуки під Полтавою, що його, вірогідно, самі й заснували [1, с. 3].

У 1680 р. **Ф. І. Жученко** отримав універсал гетьмана І. Самойловича на володіння селом, який невдовзі, за участь у Кримських походах, був підтверджений І. Мазепою, а 20 вересня 1690 р. – царською грамотою [8, с. 63]. Згодом виникла необхідність нового підтвердження права володіння селом і в грудні 1708 р. гетьман І. Скоропадський видає новий універсал [8, с. 63]. Уже після смерті **Ф. І. Жученка** Жуки переходять у власність родини Кочубеїв [1, с. 29].

Відомо, що с. Жуки було не єдиною власністю полковника. Так, в 1680 р. він отримує підтверджувальний універсал на належну йому «здавна» «січ» на р. Орелі [11, с. 460], а в 1697 р. купує сіножать та луки на р. Тагамлик, де засновує слободи Федорівку, Тагамлик і Лукішину [8, с. 63].

Точна дата смерті полковника невідома, але можна з вірогідністю стверджувати, що це сталось близько 3 серпня 1709 р., бо саме цим днем датовано його духовну [3, с. 70].

Зі смертю **Ф. І. Жученка** згас і його рід. Полковник не залишив сина, він мав лише двох доньок, одна з яких була одружена з **В. Л. Кочубеєм**, друга – з полковником **І. Іскрою**.

Похований **Ф. І. Жученко**, вірогідно, в Покровській церкві с. Жуки разом із зятем – **В. В. Кочубеєм** та родиною останнього.

Джерела та література

1. **Бучневич В. О.** Село Жуки, Полтавського повіту / Бучневич В. О.; ЦОДПА. – Вид. 2-е, репринтне. – Полтава : ВЦ «Археологія», 1996. – 16 с.
2. **Величко С.** Літопис / Самійло Величко; [перекл. з книжн. укр. мови **В. Шевчук**]. – К. : Дніпро, 1991. – Т. 2. – 644 с.
3. Генеральне слідство про маєтності Полтавського полку 1729–1730 / [упорядк. **І. Бутича**]. – Полтава : ВАР «Вид-во «Полтава»», 2007. – 176 с.
4. Енциклопедія історії України. – К. : Наукова думка, 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 178.
5. **Кривошея В. В.** Козацька старшина Гетьманщини: енциклопедія / **В. В. Кривошея**. – К. : Стилос, 2010. – 792 с.
6. Малороссийские дела. Описи фонда № 124 Российского государственного архива древних актов. – М. : Древлехранилище, 2016. – 652 с.
7. **Модзалевский В.** Жученко Федор Иванович, полковник Полтавский / **В. М.** // Русский биографический словарь. – Петроград : Типогр. Главн. Упр. Уделов, 1916. – Т. 7: Жабокритский – Зяловский. – 588 с.
8. **Модзалевский В. Л.** Малороссийский родословник. – К. : Типогр. Т-ва Г. Л. Фронцкевич и К^о, 1910. – Т. 2: Е – К. – С. 63.
9. **Мокляк В.** Полтавщина козацька (від Люблінської унії до Коломацької ради) / Володимир Мокляк. – Полтава : АСМІ, 2008. – 264 с.: іл.

10. Реєстр Війська Запорозького 1649 року. Транслітерація тексту / [підгот. до друку О. В. Тодійчук (голов. упоряд) та ін.; редкол.: Ф. П. Шевченко (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1995. – 592 с.
11. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). – Київ; Львів : НТШ, 2004. – 1088 с.

Володимир Мокляк

**Полтавський полковник Федір Іванович Жученко
(попереднє подання)**

Подаються короткі відомості про одного з найбільш відомих полковників Полтавського полку XVII ст. – Федора Івановича Жученка, активного учасника боротьби за незалежність України від Москви, прихильника політики гетьманів Івана Виговського та Юрія Хмельницького

Ключові слова: Жученко Федір Іванович, Полтавський полк, полковник, гетьман, універсал, історія.

Volodymyr Mokliak

Poltava Colonel Fedir Ivanovych Zhuchenko (the Previous Edition)

Brief information about one of the most known colonels of Poltava Regiment of the 17th c. – Fedir Ivanovych Zhuchenko, active participant of fighting for Ukrainian independence from Moscow, supporter of policy of Hetmans Ivan Vyhovskyi and Yurii Khmenytskyi.

Keywords: Zhuchenko Fedir Ivanovych, Poltava Regiment, colonel, hetman, Universal, history.

